

Червоне пір'я на тлі білої безодні

Ірина Мельник і Дмитро Лаленков у виставі «Еврідика» за Жаном Ануєм. Режисер Валерій Пацунов. Театр «Золоті ворота».

З перших днів наступу «гнилої буржуазії» на богемну романтику радянщини з її культом недосяжних обр'їв, мистецька міфологема «герой та блазень» стала дуже популярною. Але за дивною для пострадянського простору логікою митці продовжують всіляко ляяти міщанство, ніби ми знову перебуваємо у передгроззі нової революції, а не ринкових відносин. Глядач прагне побачити бажане: багатство і розкішну красу. Але якщо йому це й показують, то погрожуючи зі сцени пальчиком: поганий смак. Бідолаха все-таки прагне задовольнити потребу видовищ і йде пожирати очима вітрини, аби врешті купити на останні гроші книгу абсурдистських текстів «Євроремонт власними руками».

Орест Очевидець

У недавній прем'єрі («Еврідика» Жана Ануя, театр «Золоті ворота») Валерій Пацунов розділив героїв та блазнів Смертю. Смерть — то бородатий дядько в чорному. Поки він рухається, виглядає аристократом у конусоподібному плащі, але коли зупиняється і піднімає конус вбрання догори, то нагадує покарану за розпусту жінку (в Україні існував веселий звичай зав'язувати на голові знеславленої молодиці поділ її вбрання. Не побивати ж камінням!). Втім, Смерть раз по раз намагається накрити чорним дзвоном спідниці Орфея та Еврідику, не усвідомлюючи комічності свого вигляду. Цей персонаж має уособлювати велику темну схованку для біженців, втікачів від страшної комічності буття. Він має бути трагічною суттю романтики. Але не вийшло.

Втім, комічно інфантильний Орфей (Дмитро Лаленков) в парі з такою смертю виглядає органічним. Не зрозуміло тільки, навіщо їм потрібна оця, справді навіжена і чиста, незважаючи на вульгарні атрибути артистичного побуту, Еврідика? Ірина Мельник з усієї сили намагається зіграти глибоке кохання до супергеніального музики, але Лаленков чомусь вважає, що публіка — це добра мама, яка любить дитину й милується нею, а тому й демонструє їй себе, не особливо звертаючи увагу на партнерку.

Візуально Смерть має чорним зигзагом розділяти «блазнів», що нагадують яскравих папуг, та ангелоподібну білосніжність «героїв». З «героями» у неї своєрідний контракт, бо тільки завдяки їй вони отримують славу і вічне чисте кохання. А тому Смерть на ім'я Анрі, погрожуючи Орфеєві плащем, розкажує про свою доброту і про жорстокість життя. Та Лаленков не особливо поривається робити свого персонажа героєм, він по-хлоп'ячому хникає і тоді стає схожим на Вансана, коханця матері Еврідики, хоча одягнений у біле і візуально та постановочно разом з Еврідикою протистоїть серії «блазнів». Але психологічно Лаленков-Орфей на їхньому боці. Аякже! Хіба в таких костюмах, які створила для «блазнів» Олена Богатирьова, можна не сподобатися публіці? Та, як виявилось, колеги не мають особливої переваги. В самоцінній художницькій серії костюмів актор використовується тільки як рухлива вішалка. Це аксіома, і порушив її тут хіба що Олексій Вертинський у ролі батька Орфея. Роль майже епізодична, але настільки спо-

віднена з характером обдаровання актора, що за декілька хвилин дії він зірвав захоплені оплески. Актор зумів звернути увагу глядача на свою особистість, хоча був так само «запакований» в гору яскравих тканин, обсіпаних блискітками, які увінчувалися дерев'яним мереживом крилець на плечах. Це арфа, це його важкий хрест. Але не його покликання. «Не знаю, чи помітив ти, сину, — говорить він Орфеєві, — але я дуже погано граю». «Цього не можна не помітити, тату», — відповідає Орфей. Та все одно симпатії глядачів на боці старого. Можливо, тому що, незважаючи на дистанцію між персонажем та актором, вони нероздільні. Талант актора збагачує створений ним образ, і бездарне посміховисько в цій виставі виглядає цікавішим за «героя».

Інші з команди міщан-жителюбів приваблюють здебільшого кількістю та яскравістю пір'їн. Мати Еврідики — Тетяна Шеліга та Вансан — В.Кошевенко, з'являючись поряд, нагадують найбагатший із параджанівських колажів. Парча, шовки та оксамити, затінені мереживом, перерізуються раптом довгим рядком рюшів, виготовлених з тельняшки, а над головами, невідомо яким чином закріплені, — пухнасті маси великих червоних та рожевих пір'їн. Художниця ніби кепкує із декоративних світоглядних позицій цих персонажів. Але згармонізовуючи екліктичне багатство їхніх уподобань, вона дарує їм свій смак так само, як Вертинський свій талант бездарному старому. Орфей та Еврідика, простуючи до банального ліжка, потрапляють в епіцентр дивовижної конструкції, що пульсує, немов лілея. Протягом вистави, трансформуючись, вона нагадує і дитячого паперового кораблика, і прозорого сачка, куди попались закохані, і підводне казкове царство з лагідними хвилями прозорої тканини (сценограф А.Злобін). Наприкінці вистави її довгі пелюстки падають донизу, перетворюючись у білий вогонь із стартуючого космічного корабля, на якому піднімаються в безодню Танатосу романтичні закохані.

Але, незважаючи на вражаючі сценографічні ефекти та декларативні трактати режисера вустами Анрі, романтично-потойбічний голос Еврідики так і не був почутий ні самим Орфеєм, ні глядачем.

Наші люди раптом захотіли красиво жити, а не «всі, як один» красиво вмирати.